

# Policy Brief Lapinlahden lähteen mielenterveysvaikutusten ennakoarviointi (MIVA)

*Helsingin kaupungin päätöksenteon tueksi MIVAn  
keskeiset tulokset ja suositukset kaupunkiympäristön toimialan  
etenemissuunnitelmaan*

Taina Laaksoharju asiantuntija MIELI ry

## Perustelut Lapinlahden MIVA arvioinnille

C.L. Engelin suunnittelema Lapinlahti on Suomen ensimmäinen mielisairaala (valmistunut 1841) ja kulttuurihistoriallisesti kansallisesti merkittävä rakennuskokonaisuus. Yhteiskunnallisilla päätöksillä, jotka muuttavat alueen ihmisten toimintamahdollisuuksia, on vaikutusta mielenterveyttä ylläpitävien suojatekijöiden toteutumiseen. Nykyisellä mielenterveyttä kulttuurin keinoin edistävällä toimintakonseptilla on moniulotteinen vaikutus lähialueen asukkaisiin ja helsinkiläisiin laajemminkin,<sup>1</sup> joten nyt käsillä oleva **päätös on tärkeä kuntalaisten hyvinvointiin vaikuttava asia** pitkälle tulevaisuuteen. Kansallisessa mielenterveysstrategiassa vuosille 2020-2030 on ehdotettu mielenterveysjohtamisen linjauksiin mielenterveysvaikutusten arviointia, kun tehdään ihmisiä koskevia yhteiskunnallisia päätöksiä.<sup>2,3</sup> Helsingin kaupunki linjaa Terveys- ja hyvinvointivaikutusten ohjeistuksessaan<sup>4</sup>, että kun *päätöksellä on välittömiä ja/tai pitkän aikavälin vaikutuksia kuntalaisten hyvinvointiin, elinoloihin tai terveyteen tai, jos päätös on strategisesti, toiminnallisesti tai taloudellisesti merkittävä*, tulee tehdä päätöksen ennakoarviointi. Osa arviointivelvoitteesta perustuu lakeihin.

Lapinlahden MIVA on Valtioneuvoston asettaman ja sosiaali- ja terveysministeriön rahoittaman MIVA käyttöön – mielenterveysvaikutusten ennakoarviointi -hankkeen pilottiarviointi THL:n Suomeen räätälöitävän ohjeistuksen testaamiseksi.<sup>5</sup> Tavallisesti kunta itse vastaa päätösten ennakoarvioinneista. Kuntalaissa yhteisöjen osallisuus heitä koskeviin asioihin on kuitenkin pykälässä 23§ varmistettu: *”Kunnan asukkaalla, kunnassa toimivalla yhteisöllä ja säätiöllä sekä sillä, joka omistaa tai hallitsee kiinteää omaisuutta kunnassa, on oikeus tehdä aloitteita kunnan toimintaa koskevissa asioissa. Aloitteen tekijälle on ilmoitettava aloitteen johdosta suoritetut toimenpiteet”*.<sup>6</sup> MIELI ry on Lapinlahden lähde Oy:n omistaja, ja Lapinlahden mielenterveyttä tukevasta nykytoiminnasta vastaa MIELI ry:n paikallisseura Pro Lapinlahti mielenterveysseura ry.

## Avainasiat

1. MIVA perustuu kaupungin omiin ohjeistuksiin, lakeihin sekä mielenterveysstrategiaan
2. Tutkimus on pilotti THL:n hankkeessa, jossa luodaan Suomeen ohjeistus mielenterveysvaikutusten arvioimiseksi
3. Tutkimuksessa arviointiin Lapinlahden etenemissuunnitelman vaikutuksia erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien mielen suojatekijöihin
4. Suurimmat riksitekijät liittyvät saneeraus- ja yleishyödyllisen toiminnan määrään
5. Suositukset perustuvat laajaan kysely- ja osallistamisaineistoon

<sup>1</sup> [LAPINLAHTI-nykytilan-kuvausFINAL.pdf \(mieli.fi\)](#)

<sup>2</sup> [Mielenterveysstrategian ja mielenterveysvaikutusten ennakoarvioinnin nykytila Suomessa ja maailmalla \(julkari.fi\)](#)

<sup>3</sup> [Kansallinen mielenterveysstrategia ja itsemurhien ehkäisyohjelma vuosille 2020–2030 - Valto \(valtioneuvosto.fi\)](#)

<sup>4</sup> Terveys- ja hyvinvointivaikutusten arviointi Helsingissä. 2016. [THVA esite 06 \(hel.fi\)](#)

<sup>5</sup> [Mielenterveysvaikutusten ennakoarviointi – MIVA käyttöön | Tieto käyttöön \(tietokayttoon.fi\)](#)

<sup>6</sup> Aloiteoikeus, pykälä 23§ [Kuntalaki 410/2015 - Ajantasainen lainsäädäntö - FINLEX®](#)

## Tutkimuksesta lyhyesti

Lapinlahden mielenterveysvaikutusten ennakoarviointi (MIVA) pilotoi Suomeen Englannissa kehitettyä Mental well-being Impact Assessment (MWIA) mallia.<sup>7</sup> Tästä mallista on hyvin tapausesimerkkejä ja tutkittua tietoa, lisäksi se keskittyy mielen hyvinvointiin ja sen suojatekijöihin mielenterveysongelmien sijaan. Käytetty työkalu tarjosi yksityiskohtaisesti ohjatun arviointiprosessin, jonka tuloksena muodostui aineistoperustainen mielenterveysvaikutusten arvio.

### Mielenterveyden suojatekijät

1. **Itseohjautuvuus, autonomia**
  - Ympäristön mahdollistamat aktiviteetit ja osallistuminen
  - Mahdollisuudet valita ja toteuttaa luovuuttaan tai saavuttaa tavoitteitaan
2. **Osallisuus ja yhteenkuuluvaisuus**
  - Tasavertaiset mahdollisuudet vaikuttaa yhteisiin asioihin
  - Mahdollisuudet osallistua kulttuurielämään, harrastusryhmiin, vapaaehtoistyöhön jne.
3. **Pärjäävyys ja yhteisöllisyyden edut**
  - Kriisivalmiutta kohentava, toiminnallinen paikkasuhte
  - Mahdollisuus muodostaa sosiaalisia verkostoja, jotka tukevat vaikeuksissa
  - Mahdollisuudet oppia selviytymistä kehittäviä tietoja ja taitoja

Mielen hyvinvointiin vaikuttavia toiminnallisuuksia arviointiin **mielenterveyden suojatekijöiden** toteutumisen mahdollisuuksina Lapinlahdessa toimivien, lähialueen asukkaiden, lasten ja nuorten sekä haavoittuvassa asemassa olevien ihmisryhmien näkökulmasta. Tutkimuksissa vahvistetut ja MWIA työkalussa käytetyt **mielenterveyttä suojaavat tekijät**.

Tutkimuksen kohderyhminä olivat **haavoittuvassa asemassa olevat** ihmiset; osatyökykyiset, eläkeläiset, vähävaraiset, mielenterveysongelmista kärsivät, yksinäiset ja maahanmuuttajat. Lisäksi Helsingin kaupungin terveys- ja hyvinvointivaikutusten ennakoarvioinnin ohjeistuksen mukaisesti<sup>Virhe. Kirjanmerkkiä ei ole määritetty.</sup> arvioinnissa ovat mukana **lähialueen asukkaat, lapset ja nuoret sekä perheet**, koska päätöksellä tulee olemaan vaikutuksia mm harrastamiseen, yhteisöllisyyteen, virkistäytymiseen sekä osallisuuteen.

Arviointi tehtiin yhdessä kohderyhmien kanssa työpajoissa sekä kyselytutkimuksella. Tilaisuuksia järjestettiin seitsemän kappaletta, osallistujia oli 62 henkilöä, kävijäkyselyyn puolestaan tuli 164 vastausta. Lapinlahden päätösvaihtoehtojen arviota seuraavat suositukset ja indikaattorit perustuvat tähän aineistoon.<sup>8,9</sup>

### Riskit negatiivisille mielenterveysvaikutuksille

Etenemissuunnitelmassa esitetty omistajuusmalli (NREP 51%, kaupunki 49%) huolettaa Lapinlahden toimijoita, sidosryhmiä sekä kävijöitä. Kansainvälinen kiinteistösiirtotusyhtiö NREP herättää pelkoa ja huolta kaupallisuuden merkittävästä lisääntymisestä, joka vaikuttaisi paikan henkeen ja luonteeseen. Enemmistöomistuksesta luopuminen muodostaisi myös riskin ensimmäisen suomalaisen mielisairaalan kulttuurihistoriallisen jatkumon katkeamisesta suomalaisomisteisena kansallisperintönä.

Uusien toimijoiden tilatarpeista johtuva mahdollinen avoimen tilan väheneminen voi rajoittaa yleishyödyllistä ilmaistoimintaa. Lähes puolet (49%) kävijäkyselyyn vastanneista arveli, ettei heillä olisi varaa maksaa, jos nykyisenkaltaiset harrastusmahdollisuudet Lapinlahdessa muuttuisivat maksullisiksi. Tämä vaikuttaisi negatiivisesti osallisuuteen, yhteisöllisyyteen ja autonomiaan valita itselleen mielekästä tekemistä. Niin ikään kriiseistä selviytymistä eli pärjäävyyttä voi haitata, jos varallisuudesta tai henkisistä voimavaroista riippumattomat itsensä kehittämisen mahdollisuudet vähenevät.

<sup>7</sup> Mental Well-being Impact Assessment – A toolkit for well-being, 2011. [A-toolkit-for-well-being.pdf \(gmhc.qld.gov.au\)](#)

<sup>8</sup> Lapinlahden mielenterveysvaikutusten ennakoarvioinnin aineistot: [LapinlahdenmielenterveysvaikutusDATA](#)

<sup>9</sup> Laajempi Lapinlahden mielenterveysvaikutusten ennakoarviointi raportti: [LapinlahdenMIVALaaksoharjuFINAL.pdf \(mieli.fi\)](#)

**Saneeraus:** Huolta aiheuttaa etenemissuunnitelmassa kaavailtu malli, jossa remontti toteutettaisiin n. 18 kuukauden aikana, mikä tarkoittaisi toimintakatkoja. Mittava koko talon remontti tarkoittaisi toimintojen alasajoa, sillä suuri osa paikkaan sidotusta toiminnasta ei voi toimia väistötiloissa. Tämä on suurin riski erityisesti haavoittuvassa asemassa oleville yksinäisille, eläkeläisille, osatyökykyisille työntekijöille ja vähävaraisille. Se tarkoittaisi monen osatyökykyisen työn loppumista, säännöllisten ryhmien lakkaamista, taidetoiminnan kuten näyttelyiden, konserttien ja tapahtumien pitkää taukoa. Työpajoista<sup>10</sup> ja kyselystä kootusta aineistosta löytyvät yhtenäiset suositukset remontin kävijäystävällisemmästä toteutustavasta (Ks. Suositustaulukko).

Ihmiselle, jonka henkiset voimavarat ovat heikentyneet, riittää monesti tieto, että on olemassa paikka, jossa toiminta ja osallistuminen on mahdollista, jos vointi on jonain päivänä riittävän hyvä. *Mielenterveyttä ei voi laittaa odottamaan, että remontti valmistuu vuoden, kahden päästä.*

### Positiiviset mielenterveysvaikutukset

Lapinlahti yhteisössä päätös alueen historiaan nivoutuvan, mielenterveystyötä jatkavan toimintakonseptin jatkumosta, sekä kaupunkilaisille avoimen kansalaisjärjestö- ja kulttuuritoiminnan säilymisestä on otettu huojentuneena vastaan. Jos nykyisenkaltaiset toimintamahdollisuudet säilyvät ennallaan, mielen hyvinvointia suojaavat ulottuvuudet itseohjautuvuus, autonomia, osallisuus ja yhteenkuuluvuus sekä pärjäävyys voivat edelleen toteutua myös heikommassa taloudellisessa asemassa oleville. Myös suunniteltu osallisuus ja vuorovaikutus jo suunnitteluvaiheessa tukee mielenterveyttä. Tilojen terveellisyyden ja toimivuuden parantaminen saneerauksella voi lisätä saavutettavuutta, esteettömyyttä ja siten myös osallisuutta, yhteisöllisyyttä sekä autonomiaa. Suunnitelma toisi toteutuessaan uusia toimijoita Lapinlahteen, mikä lisäisi nykyisestä erilaisia valintamahdollisuuksia toteuttaa mielenterveyttä tukevia tarpeita.<sup>11</sup> Lapinlahden arvot mahdollistavat tasavertaiset osallistumismahdollisuudet kaikille inklusiivisesti. Siksi kaupallisuutta tulisi rajata hyvinvointia tukeviin, matalan kynnyksen palveluihin ja yrityksiin, joilla on kiertotaloutta edistävät, yhteisöön yhteensopivat arvot.

E erityisen positiivinen vaikutus on puiston lisärakentamisesta luopumisella ja luontoarvojen turvaamisella. Aineistossa eniten mainittu hyvinvointia tuottava ominaisuus oli Lapinlahden rauhoittava sekä energisoiva puisto, joka mahdollistaa tilaisuuksia rauhaan ja yksinoloon sekä yhteisöllisyyteen esim. liikuen. Päätöksellä on positiivinen vaikutus myös alueella ahkerasti vierailevien lapsiryhmien kehitystä ja oppimista tukevan luontosuhteen muotoutumiselle. Koska Lapinlahden puiston monimuotoisuus on ainituolaatuinen ja se toimii oppimis-, virkistys- ja harrastusympäristönä lähiseudun lapsille ja aikuisille, yksi mahdollinen idea on kehittää Lapinlahden puistoa arboretumin tapaan selkeästi merkityin polkureitein ja varustamalla kasvit nimikyltein.

### Kuntalaisten kyselyvastauksia 'Terveisiä päättäjille'

*"Lapinlahti pitää säilyttää kaupunkilaisten yhteisenä omaisuutena." (Nainen, 60-70 v)*

*"Paikka on erityisen tärkeä monille. Älkää viekö sitä! Ainakaan kaupallisuutta ja dynaamista kohkaamista ei pidä tuoda Lapinlahteen. Sijoittajat voivat tehdä rahansa muuallakin! Jättäkää meille edes jotain hyvää ja arvokasta tässä kovassa maailmassa!" (Nainen, 60-70 v)*

*"Antakaa arvo tämän paikan hengelle, joka puhuttelee niin monia. Se ylläpitää ja palauttaa hyvinvointia ja mielenterveyttä myös tiedostamatta ja ennaltaehkäisee mielenterveyden ongelmia."*

(Nainen, 50-60 v)

Katso kysymyksen kaikki 81 vastausta [täältä](#)<sup>12</sup>.

<sup>10</sup> Lapinlahden työpajojen aineisto: [MIVAtyöpajakoonti109.docx](#)

<sup>11</sup> Lapinlahden kävijäkyselyn vastausraportti: [MIVALapinlahtikävijäkysely\\_Perusraportti \(1\).xlsx](#)

<sup>12</sup> Terveisiä päättäjille? -Webropol kysymyksen vastaukset (n=81): [Haluatko sanoa vielä jotain terveisiä päättäjille tai MIVA-aviointi työryhmälle \(1\).docx](#)

<b>Suosituks</b> → Vaikutuksia autonomiaan, pärjävyyteen, osallisuuteen, yhteenkuuluvaisuuteen	<b>Indikaattorit ja mittarit</b>
<b>Yhteistyöhön ja osallisuuteen panostaminen</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Sitoutuminen järjestöjen, <b>yrittäjien ja kaupungin eri instanssien ylittävään yhteistyöhön.</b></li> <li>- Laaja yhteistyö ja koordinointi kaupungin omien hyvinvointia tuottavien toimialojen kanssa</li> <li>- Yhteisistä arvoista, pelisäännöistä ja vastuista sopiminen <b>uusien ja vanhojen toimijoiden kesken</b></li> <li>- <b>Selkeä työnjako uusien ja entisten toimijoiden välillä</b></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Palvelurakenteen ja/tai hintojen muutokset; määrällinen sektorikohtainen seuranta vuosittain</li> <li>- Vapaaehtoistyön, harjoittelijoiden ja osatyökykyisten työn seuranta; toimintakoordinaattori seuraa ja raportoi vuosittain</li> </ul>
<b>Toiminnan jatkuvuuteen, saavutettavuuteen, ennustettavuuteen ja esteettömyyteen panostaminen</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Kulttuurihyvinvoinnin yhteistyöverkosto jatkuvuuden ja eri kohderyhmille sopivan tarjonnan takaamiseksi</li> <li>- <b>Tilatarpeiden määrittäminen eri toimijoiden ja toimintojen kesken</b></li> <li>- <b>Kaupalliset palvelut tukevat hyvinvointia ja sopivat kiertotalouden henkeen ja arvoihin</b></li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Hyvinvointia ylläpitävän <b>ilmaisen</b> ja avoimen, harrastus- ja virkistystoiminnan tarjonnan määrän seuranta ja vertailu vuositasolla</li> <li>- Mielenterveystoimijoiden määrä, mielenterveyttä edistävien hankkeiden määrä / vuosi</li> <li>- Avoimien asukastilojen neliö m<sup>2</sup> määrän muutos; Lähde Oy seuraa ja raportoi tilojen toiminnan avoimuuden asteen</li> </ul>
<b>Puiston suojele ja kaupunkiluontosuhteen tukeminen</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Selkeät opastetaulut, kulkureitit, riittävästi roskikseja sekä ulkoWC:t</li> <li>- Kaupunkiluontokeskuksen toiminnan jatkuvuuden varmistaminen vahvistaisi luonnosta saatavien hyvinvointivaikutusten edistämistä ja ympäristökasvatusta alueella</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Luonnon monimuotoisuuden seuranta; kaupunkiluontokeskus inventoi ja raportoi vuosittain</li> <li>- Luontotoiminnan määrän, palautteen ja osallistujamäärien raportointi; vastuutaho kaupunkiluontokeskus</li> </ul>
<b>Perussaneeraus</b> <ul style="list-style-type: none"> <li>- Saneerauskohteiden <b>yhteinen suunnittelu, vaiheistus ja tiedotus</b> katkojen, melun ja haitan välttämiseksi</li> <li>- Jotta välttyään tilavajeesta tai -kilpailusta toimijoiden kesken, tulee <b>allokoida riittävästi tiloja yleishyödylliseen</b>, matalan kynnyksen toimintaan, sekä panostaa <b>yhteiskäytössä</b> oleviin tilaratkaisuihin sekä aistiherkille tärkeiden <b>hiljaisten toimintatilojen</b> huomioiminen</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- Toimintakatkoksien määrä ja aika vrk/vuosi</li> <li>- Osallisuuden määrä; kokouksia/saneerausaika</li> </ul>